

КОТЕНЕВ О. Г. К ПОНЯТИЮ ПРИНЦИПОВ ПРАВА ПРИРОДОПОЛЬЗОВАНИЯ

При помощи методов системного анализа, обобщения, абстрагирования, сравнения, дедукции выяснены основные признаки и особенности принципов права природопользования в их системной связи с понятиями «принципы права» и «принципы экологического права». Проведено разграничение принципов права природопользования и других принципов деятельности человека. На основе проведенного исследования сформулировано понятие принципов права природопользования.

Ключевые слова: право природопользования, принципы права природопользования, принципы экологического права, принципы права.

KOTENIOV O. G. TO THE PROBLEM OF THE PRINCIPLES OF USING NATURAL RESOURCES LAW

Objective. Development of the doctrinal notion of principles of using natural resources law, to ascertain the ratio of the principles of using natural resources law and principles of environmental law on the basis of their characteristics' analysis.

Methods. The author used general scientific methods of research such as: system analysis, generalization, abstraction, comparison; the author also used method of deduction while characterizing the notion and features of the principles of using natural resources law based on the characteristics of general concept «principles of law» and «principles of environmental law».

Results. The main features of the principles of using natural resources law in their system relation with the concept «principles of law», are found out; research of the peculiarities of the principles of using natural resources law in their relation with the principles of environmental law, which were set by the scientists, is made; differentiation of the principles of using natural resources law and other principles of human activities is realized; the concept of using natural resources law is formulated on the basis of conducted research.

Scientific novelty. Scientific positions on determining the characteristics of the principles of environmental law in their relation with the concepts «principles of law» and «principles of using natural resources law» are improved. The author's definition of the principles of using natural resources law taking into account the area of their usage and general features of the principles of law is offered.

The practical significance. Using the proposed approaches to define the principles of using natural resources law and their features will allow to separate and properly consolidate, within lawmaking, the main provisions of forming and functioning of the system of using natural resources law; to make decisions, within enforcement, on the issues under norms' competition or legislation's gaps considering the priority of using the principles of law comparing to the norms of law that do not have the status of the principles of law.

Keywords: using natural resources law, principles of using natural resources law, principles of environmental law, principles of law.

УДК 347.1:347.4

Ю. Ф. ЛАНТИНОВ,

здобувач Харківського національного університету внутрішніх справ

ВІДЧУЖЕННЯ МАЙНА ЯК ДІЯ, ЩО ХАРАКТЕРИЗУЄ ЗНАЧНИЙ ПРАВОЧИН ГОСПОДАРСЬКОГО ТОВАРИСТВА

З'ясовано поняття відчуження майна як дії, що характеризує значний правочин господарського товариства. Відчуження майна порівняно з іншими поняттями, що закріплені в законодавстві та позначають передачу майна від одного суб'єкта до іншого. З'ясовано види правочинів, що передбачають відчуження майна, а тому можуть відноситися до числа значних. Зроблено висновок про те, що значний правочин утворюють дії з відчуження майна, та запропоновано закріпити це на законодавчому рівні разом із окремими правочинами, які призводять до відчуження (зокрема договорами оренди та лізингу).

Ключові слова: значний право чин, відчуження майна, відступлення майна, розпорядження майном, передання майна у користування, оренда, лізинг.

Окреме виділення з числа правочинів, що можуть вчинятися господарськими товариствами, саме значних правочинів обумовлюється певними завданнями, які має вирішувати цей правовий інститут. Головним завданням при цьому є збереження значної частини майна, що належить господарському товариству. У зв'язку із цим поняття значного правочину, яке закріплюється в законодавстві, має включати такі ознаки, які б дозволяли відносити до їх числа всі правочини, що призводять чи потенційно можуть призводити до зменшення значної частини майна господарського товариства. Серед таких ознак можна виділити й указівку на ті дії, які мають місце під час вчинення значного правочину щодо його предмета.

Говорячи про відповідні дії, корпоративне законодавство більшості країн СНД вказує, що значний правочин утворюють дії з придбання, відчуження або можливості відчуження відповідного майна [1, ст. 58; 2, ч. 1 ст. 78; 3, ч. 1 ст. 68]. Закон України «Про акціонерні товариства» [4] (далі – Закон про АТ) під час закріплення поняття значного правочину (ст. 2) не уточнює характер дій, які повинні мати місце у разі його вчинення. Так, зокрема, передбачається, що значний правочин – це правочин (крім правочину з розміщення товариством власних акцій), учинений акціонерним товариством, якщо ринкова вартість майна (робіт, послуг), що є його предметом, становить 10 і більше відсотків вартості активів товариства за даними останньої річної фінансової звітності.

На наш погляд, у вітчизняному законодавстві також має міститися вказівка на дії, які утворюють значний правочин. Це дозволить відмежувати від числа значних правочинів інші правочини, які не призводять до відповідних юридичних наслідків. Вважаємо, що до числа відповідних дій буде необхідно віднести дії із придбання відповідного майна, його відчуження, а також можливості відчуження. Серед таких дій головне місце буде посідати саме відчуження майна, адже саме в результаті відчуження господарське товариство може позбавитися значної частини належного йому майна.

У зв'язку із указаним метою цієї статті є проведення наукового аналізу поняття «відчуження майна» як основної дії, що має місце під час вчинення значного правочину господарського товариства. До числа завдань статті слід віднести: встановлення змісту поняття «відчуження майна» через аналіз норм чинного законодавства України; з'ясування юридичних наслідків здійснення відповідних дій; порівняння

цього поняття з близькими за змістом поняттями; встановлення видів договорів, які характеризуються відповідними діями, тощо.

Говорячи про відчуження майна, як правило, мається на увазі, що майном виступають саме речі. Для робіт (послуг) поняття «відчуження», як правило, не застосовується. Також особливість відчуження будуть мати й такі складові поняття «майно», як майнові права. Як справедливо зауважує з цього приводу С. Бурлаков, говорячи про відчуження стосовно останніх, слід використовувати поняття «припинення права», наприклад, у разі його відступлення [5, с. 56].

Відчуження, як правило, передбачає оплатне передання відповідного майна. Хоча існують випадки, коли поняття відчуження використовується як загальне поняття, що охоплює будь-які дії, спрямовані на передачу певного майна від однієї особи до іншої, в тому числі на безоплатних засадах (наприклад, у разі дарування). Поняття «відчуження» буде стосуватися тих випадків, коли господарське товариство позбавлятимуть належного йому майна. Тому воно є головним і безпосередньо пов'язаним із основною метою закріплення інституту значного правочину – збереження майна товариства.

У чинному законодавстві існують такі визначення поняття «відчуження». Згідно зі ст. 14 Податкового кодексу України [6] відчуження майна – це будь-які дії платника податків, унаслідок вчинення яких такий платник податків у порядку, передбаченому законом, втрачає право власності на майно, що належить такому платникові податків, або право користування, зокрема природними ресурсами, що у визначеному законодавством порядку надані йому в користування.

Виходячи з цього, визначення поняття «відчуження» можна розуміти як доволі широке поняття, що поширюється не тільки на відносини власності. З іншого боку, говорячи про втрату права власності на майно, слід вести мову виключно про договори, що спрямовані на реалізацію майна (передачу майна у власність).

Відповідно до низки підзаконних нормативних актів, які регламентують порядок відчуження об'єктів державної власності, під відчуженням майна розуміється виключно передача права власності на майно. При цьому в окремих випадках вказується на передачу, яка має проводитися за процедурами та у спосіб, що визначені законодавством [7; 8]. У зв'язку із

чим на юридичних форумах виникло справедливе питання про те, чи буде вважатися відчуженням передача права власності, якщо вона відбудеться в інший спосіб та за іншою процедурою? [9] В інших випадках про відчуження ведеться мова виключно як про продаж або як про безоплатну передачу майна у власність [10].

Слід указати й на те, що поряд із загальним поняттям відчуження один із указаних вище нормативних актів передбачає поняття «відчуження спеціального майна» [8, п. 1.2]. Під таким відчуженням розуміється передача права власності на спеціальне майно, що здійснюється уповноваженим підприємством (організацією) за цивільно-правовими договорами, які передбачають передачу прав власності на спеціальне майно іншим юридичним особам шляхом його продажу. Тобто відчуження пов'язується виключно із договором купівлі-продажу, який є основним договором про передачу майна у власність. Указане уточнення саме про продаж майна певним чином звужує перелік можливих договорів. До числа останніх можуть і не потрапляти договори поставки, оскільки вони передбачають саме постачання певного товару. До того ж поставка зазвичай відноситься до числа так званих господарських договорів, незважаючи на те, що поняття цього договору закріплюється й у ЦК України [11]. Однак, всім зрозуміло, що договір поставки призводить до тих саме наслідків, що і договір купівлі-продажу. Тому він також має розглядатися як договір, на підставі якого в такому випадку здійснюється відчуження спеціального майна.

Разом із поняттям «відчуження» в чинному законодавстві України використовується й близьке до нього за змістом поняття «відступлення». Так, згідно зі ст. 53 Закону України «Про господарські товариства» [12] учасник товариства з обмеженою відповідальністю має право продати чи іншим чином відступити свою частку (її частину) у статутному капіталі одному або кільком учасникам цього товариства. Хоча в цьому разі купівля-продаж розглядається лише як один із можливих способів відступлення, в літературі зазначається, що відступити частку означає відчужити її на умовах цивільно-правового договору, який передбачає перехід права власності (купівля-продаж, міна, дарування) [13]. Навіть у тих випадках, коли ідеться про відступлення як про самостійний вид правочину [14], мається на увазі перехід права власності на частку, тобто про ті

ж самі наслідки, що настають у разі укладання договорів купівлі-продажу, дарування та міни. Як вважає в цьому випадку В. Кравчук, відступлення – це родове поняття, що включає в себе різні підстави відчуження частки: купівлю-продаж, міну, дарування, ренту тощо [15].

Також існує й поняття «розпорядження», яке теж є близьким за змістом до поняття «відчуження». Так, згідно з ч. 2 ст. 586 ЦК України заставодавець має право відчужувати предмет застави, передавати його в користування іншій особі або іншим чином розпоряджатися ним лише за згодою заставодержателя, якщо інше не встановлено договором. Із зазначеного виходить, що поняття «відчуження» не є синонімом поняття «розпорядження». Розпорядження в цьому випадку є більш широким поняттям. Воно може містити не тільки відчуження, а й передання майна в користування та інші способи переходу майна від однієї особи до іншої.

У зв'язку із цим виникає потреба в більш докладному з'ясуванні питання про те, чи слід вважати відчуженням майна в контексті вчинення значного правочину такі дії, що призводять не до передання права власності на майно, а до передання права користування ним.

Говорячи про такий випадок, на наш погляд, слід враховувати таке. У цьому разі слід виходити не просто з факту позбавлення можливості товариства володіти відповідним майном, а з тих фактичних наслідків, які будуть наставати для товариства та для його статутної діяльності із такою передачею. Так, товариство внаслідок укладання договору оренди може втратити можливість займатися основною діяльністю, це також може призвести до суттєвого скорочення обсягів виробництва, до зменшення видів діяльності або підвидів у межах певного виду, до позбавлення ліцензії через втрату відповідних ліцензійних умов тощо. Ці наслідки будуть майже такими, які б настали в разі традиційного відчуження майна.

З огляду на зазначене, можна погодитися із рішеннями судових інстанцій країн СНД, які у відповідних випадках відносять договори оренди до числа значних правочинів та вважають передачу майна на умовах оренди його відчуженням. Так, зокрема, в інформаційному листі Вищого Арбітражного Суду РФ від 11.01.2002 № 66 «Огляд практики розгляду спорів, які пов'язані із орендою» [16] зазначено, що суд, визнаючи значним правочином договір оренди, укладений на 15 років, зазначив, що в оренду було передано майно, яке необхідно АТ для здійснення його основної виробничої діяльності,

що призвело до фактичного припинення виробничої діяльності товариства, яка приносила йому основний дохід. В інших випадках суди вказують на необхідність дослідження питання про те, чи припинилась внаслідок вчинення правочину господарська діяльність товариства [17]. Аналогічні підходи можна знайти й у інших судових актах [18, п. 42].

Основна проблема в цьому випадку пов'язана із тим, що закон не вказує на наслідки вчинення значного правочину у вигляді припинення господарської діяльності товариства, а веде мову лише про його кількісний критерій. Разом із цим слід указати, що відповідно до законодавства США під час розгляду питання про вчинення значного правочину досліджується і питання про здатність компанії продовжувати господарську діяльність. Таким чином, значним правочином може вважатися й договір оренди [5, с. 27, 28].

Можна вказати й на те, що наразі в РФ існують і випадки, коли договори оренди не вважаються значними правочинами, а передача майна в оренду не розглядається як його відчуження [19]. Мотивом у такому разі є те, що конкретний договір оренди не передбачає право викупу майна, тобто його подальше відчуження. Подібна практика існує й відносно інших договорів, які не передбачають переходу права власності на відповідне майно. Прикладом може стати рішення, прийняте за договором позички [20]. Зокрема, в рішенні вказано, що відчуження майна за договором безоплатного користування не має місце, оскільки до користувача переходить лише право користування майном. Таким чином, судова практика зарубіжних країн з цього питання не є усталеною та однозначною.

На думку С. Бурлакова, слід розрізняти поняття «відчуження» та «передання у користування». Власну позицію він пояснює тим, що в законодавстві Росії про заставу, позичку, а також у відповідних нормативних актах, які стосуються безпосередньо значних правочинів автономних установ та державної компанії «Росавтодор», окремо ідеться про відчуження майна та про передачу його в користування. Відповідну позицію займає й ВАС РФ, який у своїй постанові від 18.11.2003 № 19 указав, що ст. 78 ФЗ про АТ розповсюджується на договори купівлі-продажу, дарування, міни (тобто договори, які тягнуть за собою перехід права власності). При цьому статутом товариства можуть бути передбачені інші випадки, коли на правочини, що вчиняються товариством

(наприклад, на договори оренди без права викупу) розповсюджується порядок схвалення значних правочинів, установлений законом [5, с. 55–57].

На наш погляд, у разі застосування у вітчизняному законодавстві поняття «відчуження» як елемента значного правочину господарського товариства, необхідно враховувати ту мету, яку буде переслідувати інститут значного правочину. Якщо його метою буде збереження за товариством значної частини його активів, то відчуження слід розуміти буквально та охоплювати ним лише випадки, коли за відповідними цивільно-правовими договорами (купівлі-продажу, постачання, дарування, міни тощо, тобто – за договорами, спрямованими на реалізацію майна / передання майна у власність) буде відбуватися перехід права власності на відповідне майно або коли від однієї особи до іншої назавжди будуть переходити певні майнові права.

У тому ж разі, якщо метою інституту значного правочину буде не тільки збереження значної частини майна господарського товариства, а і збереження здатності здійснювати ним господарську діяльність, отримувати прибуток в обсязі, який буде перевищувати дохід від користування певним майном, то відчуження можна буде розглядати більш широко. В такому разі відчуження буде містити також передачу майна (майнових прав) у користування іншим особам (на умовах оренди, лізингу, позички тощо). Законодавство про значні правочини при цьому має містити вказівку на те, що до числа значних можуть відноситися відповідні договори.

Можемо запропонувати і певним чином компромісну позицію, згідно з якою про відчуження майна можна вести мову в тих правочинах, які прямо передбачають передання відповідного майна у власність іншій особі, як це має місце в договорі лізингу або оренди із правом викупу. Із указаних вище моделей, на наш погляд, найбільш захищатиме майнові права господарського товариства саме друга модель.

Враховуючи вищезазначене, можна дійти таких висновків. Поняття значного правочину повинно містити вказівку на дії, що повинні мати місце під час його вчинення. Серед таких дій перш за все слід виділяти відчуження майна, що є предметом значного правочину. Під відчуженням майна в першу чергу слід розуміти передачу права власності на майно. Таке відчуження матиме місце в результаті вчинення договору (як цивільно-правового, так і

господарського), який відноситься до договорів про передачу права власності.

Разом із цим поняття «відчуження» саме в контексті правового режиму значного правочину може охоплювати й передачу іншим особам не тільки права власності, а і прав володіння та користування певним майном (у тому числі на умовах оренди та лізингу). Це пояснюється тими завданнями, які покладаються на інститут значного правочину. Так, збереження майна господарського товариства як основне завдання в цьому випадку має тісно пов'язуватися з його ефективним використанням для забезпечення статутної діяльності товариства. Це дозволить отримувати прибуток та тим самим досягати головної мети створення господарського товариства. Негативні наслідки у вигляді недосягнення вказаної мети можуть пов'язуватися не тільки із позбавленням товариства права власності на певне майно внаслідок його традиційного відчуження, а і з

позбавленням права користування майном внаслідок передання такого майна іншим особам у тимчасове користування (як з подальшим відчуженням, так і без нього). Тому поширення поняття «відчуження» на всі випадки, коли господарське товариство втрачає можливість використовувати значну частину своїх активів, в контексті інституту значного правочину може виглядати доцільним.

З урахуванням указанного, замість поняття «відчуження» можна запропонувати використання більш широкого за змістом поняття «розпорядження майном». Також можна запропонувати разом із указівкою на те, що значний правочин утворюють дії з відчуження відповідного майна, на законодавчому рівні закріпити відповідні види правочинів, які можуть відноситися до числа значних. Серед таких правочинів можна окремо виділити договори оренди та лізингу.

Список використаних джерел

1. О хозяйственных обществах : закон Республики Беларусь от 09.12.1992 № 2020-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://pravo.by/main.aspx?guid=3871&p0=v19202020&p2>.
2. Об акционерных обществах : Федеральный закон от 26.12.1995 № 208-ФЗ [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.consultant.ru/popular/stockcomp>.
3. Об акционерных обществах : закон Республики Казахстан от 13.05.2003 № 415-2 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://online.zakon.kz/Document/?doc_id=1039594.
4. Про акціонерні товариства : закон України від 17.09.2008 № 514-VI [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/514-17>.
5. Бурлаков С. А. Правовое регулирование крупных сделок юридических лиц : дис. ... канд. юрид. наук : 12.00.03 / Бурлаков Сергей Александрович. – М., 2010. – 213 с.
6. Податковий кодекс України : від 02.12.2010 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17>.
7. Про затвердження порядку відчуження об'єктів державної власності : постанова Кабінету Міністрів України від 06.06.2007 № 803 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=803-2007-п>.
8. Про затвердження порядку відчуження майна у системі МНС : наказ МНС України від 01.04.2011 № 331 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0331735-11>.
9. «Відчуження» (визначення поняття) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://forum.liga.net/Messages.asp?did=69797>.
10. Про затвердження Порядку списання майна Фонду соціального страхування від нещасних випадків на виробництві та професійних захворювань України : постанова правління Фонду соціал. страхування від нещас. випадків на виробництві та профес. захворювань України від 30.11.2010 № 49 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.nau.ua/doc/?code=v0049583-10>.
11. Цивільний кодекс України : від 16.01.2003 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15>.
12. Про господарські товариства : закон України від 19.09.1991 № 1576-XII [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1576-12>.
13. Войцеховський М. Відступлення учасником своєї частки у статутному фонді ТзОВ / Максим Войцеховський // Дебет-Кредит. – 2000. – № 44 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.dtk.com.ua/debet/ukr/2000/44/44pr5.html#p>.
14. Саутенко Н. Вихід з ТОВ та відступлення частки в його статутному фонді [Електронний ресурс] / Саутенко Наталя. – Режим доступу: <http://www.justinian.com.ua/article.php?id=755>.
15. Кравчук В. М. Застава корпоративних прав / Володимир Кравчук // Юридичний радник. – 2005. – № 1 [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://www.yurradnik.com.ua/docs/_praktice/_poglyadi_fahivtcev/ipoteka/kravchuk_zastavakorporprav+.doc.

16. Обзор практики разрешения споров, связанных с арендой : информац. письмо Высш. Арбитраж. Суда РФ от 11.01.2002 № 66 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://base.consultant.ru/cons/cgi/online.cgi?req=doc;base=LAW;n=35129>.

17. Постановление Федерального арбитражного суда Московского округа от 31.12.2004 № КГ-А40/12195-0 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawmix.ru/mskjude/12177>.

18. Обзор практики рассмотрения Федеральными арбитражными судами округов споров о крупных сделках и сделках, в совершении которых есть заинтересованность (за июнь 2004 – май 2005) [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://inforaspb.ru/zakony/sudebnaya-praktika/sudebnye-sporu-po-kрупным-sdelkam>.

19. Постановление кассационной инстанции по проверке законности решений (постановлений) арбитражных судов, вступивших в законную силу ФАС Дальневосточного округа от 30.05.2000 № Ф03-А51/00-1/792 [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.alppp.ru/court/fas-dalnevostochnogo-okruga/05-2000/postanovlenie-fas-dalnevostochnogo-okruga-ot-30-05-2000--f03-a5100-1792-sud-pervoj-insta.html>.

20. Постановление кассационной инстанции по проверке законности и обоснованности решений (постановлений) арбитражных судов, вступивших в законную силу от 4 августа 2004 года : дело № Ф09-2472/04-ГК ФАС Уральского округа от 04.08.2004 № Ф09-2472/04-ГК [Электронный ресурс]. – Режим доступа: <http://www.lawmix.ru/ural/75229>.

Надійшла до редколегії 19.12.2013

ЛАНТИНОВ Ю. Ф. ОТЧУЖДЕНИЕ ИМУЩЕСТВА КАК ДЕЙСТВИЕ, ХАРАКТЕРИЗУЮЩЕЕ КРУПНУЮ СДЕЛКУ ХОЗЯЙСТВЕННОГО ОБЩЕСТВА

Выяснено понятие отчуждения имущества как действия, характеризующего крупную сделку хозяйственного общества. Отчуждение имущества сопоставлено с иными понятиями, которые закреплены в законодательстве и обозначают передачу имущества от одного субъекта к другому. Определены виды сделок, которые предусматривают отчуждение имущества, а потому могут относиться к числу крупных. Сделан вывод о том, что крупную сделку образуют действия по отчуждению имущества, и предложено закрепить это на законодательном уровне вместе с отдельными сделками, приводящими к отчуждению (в частности договорами аренды и лизинга).

Ключевые слова: крупная сделка, отчуждение имущества, отступление имущества, распоряжение имуществом, передача имущества в пользование, аренда, лизинг.

LANTINOV Y. F. DISPOSAL OF PROPERTY AS AN ACT THAT CHARACTERIZES A MAJOR TRANSACTION OF A BUSINESS ENTITY

Preservation of substantial part of the property, which belongs to the business entity, is the main task of a major transaction's institute enshrinement in the legislation. Thus the concept of a major transaction that is enshrined in the legislation has to include such features, which would allow ranging all transactions as major that lead or potentially could lead to the reduction of the substantial part of the business entity's property. Talking about relevant actions, the corporate legislation of the majority of foreign countries indicates that a major transaction is created by the actions of purchase, disposal or possibility of disposal of appropriate property. In this connection the objective of the article is a conduction of scientific analysis of the concept «disposal of property», as the main action that takes place while concluding a major transaction of a business entity. To the article's tasks should be mentioned: determination of the notion's content «disposal of property» through analysis of current Ukrainian legislation; clarification of legal consequences of proper actions conduction; comparison of this notion with the notions that have similar content; determination of the types of agreements that are characterized by the corresponding actions, etc.

The notion's content «disposal of property» is clarified in the article on the basis of norms' analysis of tax, economic and civil law. Disposal of property is compared with other notions, which are enshrined in the legislation and mean disposal of property for use from one subject to another, in particular with the notions «retreat of property», «disposition of property», «disposal of property for use», etc. The fact that the notion «disposal of property» isn't a synonym of the notion «disposition of property» is determined. Disposition is much wider notion in this case. It may include not only disposal, but disposal of property for use and other ways of property's transfer from one subject to another. The types of transactions that provide disposal of property, and thus can be classified as major transactions are clarified. The conclusion that a major transaction is created by the actions of disposal of property is made. The disposal of property that is the object of a major transaction has to be spread for all cases, when the business entity loses the possibility to use substantial part of its resources. In this connection the notion «disposal of property» is offered to enshrine in the legislation with determination of a major transaction's notion. In addition to that

some transactions, which lead to the disposal of property (especially rent and leasing contracts), should be reasonably enshrined in the legislation.

Keywords: *major transaction, disposal of property, retreat of property, disposition of property, disposal of property for use, rent, leasing.*

УДК 349.4(045)

Т. М. ЛЕБЕДЄВА,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри правового забезпечення господарської діяльності

факультету права та масових комунікацій

Харківського національного університету внутрішніх справ

ПОНЯТТЯ ЗЕМЕЛЬ ЗАГАЛЬНОГО КОРИСТУВАННЯ

Запропоновано науковий підхід до визначення поняття земель загального користування. За допомогою методу аналізу визначено найбільш важливі ознаки цих земель та запропоновано визначення поняття «землі загального користування». Обґрунтовано необхідність законодавчого закріплення наданого визначення.

Ключові слова: *землі загального користування, населений пункт, садове (дачне) товариство, територія, загальне користування, об'єкт, право.*

Одна з найбільш складних проблем сучасної правової політики полягає у пошуку балансу приватних та публічних інтересів, які в умовах перехідної економіки постійно конфліктують між собою. Особливо це проявляється в недостатній визначеності різноманітних правових режимів земель, серед яких найбільш невизначеним є правовий режим земель загального користування. Інститутом, що найбільше віддзеркалює баланс приватних та публічних інтересів у землекористуванні, специфіку землі як територіального базису будь-якої діяльності, є правовий режим земельних ділянок загального користування. Перш ніж дослідити особливості правового режиму земель загального користування, необхідно визначитися з тим, на які саме земельні ділянки цей режим поширюється, тобто визначити поняття таких земель. Цим обумовлюється актуальність обраної теми.

На цьому етапі зміст поняття «землі загального користування» також залишається не визначеним, що є недоліком правового регулювання.

У науковій літературі дослідження окремих елементів правового режиму земель загального користування тією чи іншою мірою проводили такі науковці, як В. І. Андрейцев, В. П. Базелін, Б. В. Єрофєєв, І. О. Костяшкін, А. М. Мірошниченко, В. І. Семчик, М. В. Шульга та ін. Водночас у земельно-правовій науці відсутнє комплексне дослідження щодо визначення поняття «землі загального користування».

Вирішення цього завдання має важливе як теоретичне так і практичне значення, оскільки сприятиме формуванню положень щодо поняття та юридичних ознак земель загального користування, удосконаленню правового регулювання земельних відносин, об'єктом яких є названі землі, подальшому розвитку законодавства, що закріплює правовий режим даних земель.

Метою цієї статті є визначення поняття «землі загального користування».

Поняття є елементарною логічною формою, що відображає предмет міркування в сукупності його суттєвих ознак. Як зазначено в спеціальній літературі, воно утворюється за допомогою виокремлення методом аналізу ознак предмета, відволікання (абстрагування) від несуттєвих ознак, узагальнення (синтезу) і закріплення словом суттєвих ознак [1, с. 55]. Спробуємо проаналізувати норми законодавства та положення наукових доктрин та виділити суттєві ознаки «земель загального користування».

Згідно зі ст. 14 Конституції України земля є основним національним багатством, що перебуває під особливою охороною держави. Земля є природною, продуктивною силою і має багатofункціональне призначення. Вона виступає і як основний засіб виробництва, і як операційна база, як місце, джерело та необхідна умова життєдіяльності людини, а тому стає важливим об'єктом суспільних відносин. Відповідно до ст. 19 Земельного кодексу України [2] землі України за цільовим призначенням